

Село се весели

Село весело слуша цео свет и два села више

Крајем педесетих и почетком шездесетих година, с многим другим променама, Радио Београд је почео и да раслојава обраћање слушаоцима. Дотад су они, третирани као „масовни слушалац“, као укупни аудиторијум којем је намењен целокупан програм. Почетна, неминовна разграничења била су условљена биолошко-старосним критеријумом (емисије за децу и одрасле), али права промена ће се осетити тек с првим знацима новог третмана слушалаца: у емисијама за најмлађе Душан Радовић почиње да им се обраћа и са „Поштована децо“, омладинци – после „акцијашких“ емисија – добијају и забавне емисије у којима и сами учествују: „Тражимо највеселији град“ (1959), „Састанак у 9.05“ (1961, Други програм), с посебном рубриком за студенте, а старијим слушаоцима првенствено намењена је емисија „За вршњаке века“ (1961).

Монолитни лик условног „масовног слушаоца“ пуца и осипа се под простим сазнањем да поједине категорије слушалаца имају и своје различите интересе и интересовања. Чак се и појединац, зависно од животних околности и личних афинитета, све више признаје као сложена личност са разноврсним захтевима у односу на радио програм: покреће се Други програм (1958) као „лакша и забавнија допуна Првом“, а од разних категорија слушалаца, које ће годинама касније добити посебан третман у програму (домаћице, ловци, риболовци, возачи, самоуправљачи...), први су, како и доликује, спортски навијачи добили своје „Време спорта и разоноде“ (1960).

У таквој атмосфери село се просто наметало радио програму како својим специфичним проблемима тако и бројем и значајем потенцијалних слушалаца. Потреба је, дакле, била ту, али се више, изгледа, „инстинктивно осећала“ него што је стручно, документовано и прецизно формулисана, па је, по обичају у таквим приликама, реализација поверена сараднику у чије се знање и способности веровало на основу дотада показаних других резултата.

Избор је пао на Јована Алексића.

Са дванаест година Алексић је већ почео да ради као шегрт у инсталатерској радњи (1938), а са четрнаест у фабрици авиона „Рогожарски“. Завршио је лимарски занат. Са радиом се први пут непосредно срео 1950. године као радник у „Икарусу“: ту су репортери Радио Београда запазили његове написе у фабричким зидним новинама. Прихватио је позив да пређе у Радио Београд. И тако је „напустио радничку класу и прешао у новинарску“. Међутим, није напустио и радничко животно искуство, КУД „Абрашевић“, радне навике и дисциплину.

У Радио Београду Алексић је почео као сарадник програма за децу и омладину. Међу иницијаторима је оснивања „Селенита“ и покрета „Младих горана“. Један сегмент недељно за „Радио школу“ снимао је на терену, „уступао“ га ученицима и назвао га „Микрофон је ваш“ (1957). Тако се први пут појавио овај слоган – назив који ће се ускоро надалеко прочути као наслов прве велике забавне контакт емисије Радио Београда.

Наклоност широке публике запажено је почео да осваја као водитељ забавне, првенствено омладинске, контакт емисије „Тражимо највеселији град“ (1959), која ће још проширити круг слушалаца, променити назив у „Радио Највеселији град“ и постати потом „Радио Младост“. Поред коришћења делова програма разгласних станица у школама, друштвеним домовима и фабрикама, у емисији организује групне игре и забаве којима прави читав урнебес на јавним снимањима, као нпр. у Сомбору, где се публика са балкона и из партера такмичи у игрању, певању и једењу шампита завезаних руку на леђима, или на Копаонику – наградно тражење термос флаша скривених у снегу. За испричану занимљиву причу слушалац је стицао право да му се испуни жеља (један је тако први пут летео авионом, други добио књигу Иве Андрића с пишчевом посветом, а Милка Стојановић ученица музичке школе, касније првакиња Београдске опере и гост највећих светских оперских сцена, први пут певала преко радија итд.).

...

Јован Алексић организује и прве студентске „бруцошијаде“: изводе се ноћу и у ране јутарње сате, па је он, водитељ, у пицама, као и

већи део публице – студената на галерији. У зору се служио врућ бурека, а на сцени је прави матичар венчао млад студентски пар.

И не само то.

Колима, пешице и на камилама 1962. године стигао је да са нашим познатим светским путником-истраживачем Тибором Секељем прокрстари саванама и прашумама источне Африке.

С тим и таквим знањем и искуствима, Јован Алексић је кренуо на нов терен и нов посао.

Почело је тако што је фебруара 1965. године добио задатак да у селу Рибаре, крај Светозарева (Јагодине), направи једночасовну говорно-музичку емисију о напредном и узорном пољопривреднику. Тек епизодно је снимио духовитог сељака-спадала, приповедача и виолинисту, који је имао само један зуб. Кад оно – слушаоцима се то највише допало! (Преко 400 писама стигло је после прве емисије, да би се после три месеца тај број попео и до пет хиљада.) Јовану Алексићу и Радио Београду постало је јасно да су баш те „цртице из живота“ оно са чим треба даље ићи. Тако је рођено „Село весело“. И име су му дали сами слушаоци: њих 600 од 2.500, међу разним предлозима, гласало је за овај назив.

Коју годину касније, у сарадњи са Домом културе у Крагујевцу, на територији те општине одржано је двадесетак јавних снимања. Од тада емисија неуморно крстари селима Југославије, од Триглава до Ђевђелије, од Алпине Жири под Алпима до Богданаца на Вардару. Слушаоци се упознају са свим крајевима земље „учествујући“ на поселима: далматинском, кордунашком, барањском, личком, загорском, херцеговачком, црногорском... Заступљене су народности и етничке групе (током 1974. године и посебним циклусом емисија): Румуни, Русини, Шоци, Роми, Мађари, Албанци...

„Село весело“ умело је пријатно да изненади доводећи у забита села истакнуте политичаре, књижевнике, певаче, научнике, спортисте и друге јавне личности, а на отварање новог задружног дома у селу Здравини код Крушевца стигли су и солисти Новосадске опере, са хором и оркестром Дома ЈНА, да би свечаност увеличали извођењем одломка из опере Јакова Готовца „Еро с оног свијета“. Задружна сала није била предвиђена за овако нешто, па је тешко рећи да ли је у њој

било више извођача или публице, чији су се први редови измешали са члановима оркестра. Међутим, ништа није могло да помути одушевљење, ни присутних ни слушалаца, што те вечери присуствују првом директном радио преносу опере – из једног села!

Успех код слушалаца подстакао је Радио Сарајево да убрзо уведе своје „Село весело“ (1968), а 1973. године имао га је на свом Другом програму и Радио Загреб, па су чак извесно време ова три „Села весела“ образовала неку врсту заједничке редакције која је координирала програме и снимања.

Пошто је редакцији стизало све више писама, јануара 1969. године у Јутарњем програму креће нова контакт емисија „Клуб раноранилаца“, коју уређује Алмира Котло, и води је са Јованом Алексићем. Комбинованим дејством ове две емисије успешно су спроведене многе корисне акције.

Не реметећи основну интенцију „да се кроз ведре шале и договштине из сеоског живота, досетке и народне умотворине прати савремени живот села“, забава у „Селу веселом“, повезана са друштвеним и културним акцијама, постала је игра у најплеменитијем смислу речи – игра којом се лако спознаје и мења живот.

У привлачној обланди (према једном истраживању: „Слушаоци у емисији оцењују као најуспешније хумористичке прилоге – 58 одсто“...), „просветарска“ функција „Села веселог“ не делује одбојно. Напротив. Тако су успешно спровођене разне акције, почев од оне са Црвеним крстом да свако сеоско дете добије и користи четкицу за зубе, тако и многе друге: „Златне руке“ (1968) – прикупљање разних штриканих, резбарених, везених, плетених и других предмета народне радиности са завршном изложбом у Етнографском музеју; „Албум рекордера у кукурузу“ (1969) – такмичари су огромном колицином великих кукурузних клипова засули Радио Београд, на велику радост голубова Ветеринарског факултета, којима су, после проглашења победника, уступљени; „Зрно знања“ (1970) – прочитати преко зиме бар једну књигу; „Ој девојко, од злата јабуко“ (1970), са „Политиком“ и Савезом социјалистичке омладине Србије – такмичење сеоских девојака у част пролећа с циљем неговања традиционалних и нових вредности: чишћење и уређење куће, али уз то и новостечена знања, као што су управљање трактором, дактилографија,

знање страних језика, сликарство, пливање и други спортови; „Златно слово“ (1971) – с Републичким заводом за описмењавање одраслих – признања онима који су постигли најбоље резултате у раду с неписменима; „Радио песмарица“ (1971) – прикупљање стихова песника са села; „Ниједно село без радија“ (1976) – по евиденцији, 32 села Хомоља, Пештера и Санџака била су без струје и радија. Електронска индустрија у Нишу поклонила је за ову акцију транзисторе, тако да 1. маја 1976. године ниједно село у Србији није било више без радио апарата.

Многе од ових и других тадашњих и каснијих акција трајале су и по више година. Таква је, нпр. акција „Ви нама причу – ми вама књигу“ (почев од 1972) – од десетине хиљада прилога које шаљу слушаоци из целе Југославије, чак и света, најбољи улазе у зборник заједно са најуспелијим шалама приповедача на јавним снимањима („једина књига коју пишу и неписмени“). Ту књигу, заузврат, добијају слушаоци-сарадници.

Значајна, дугогодишња активност Јована Алексића на прикупљању досад незапаженог и новог народног стваралаштва заснивала се на уверењу да док је народа ни „вуковски“ посао не може бити завршен. На свом терену и у савременим условима, „Село весело“ је овај посао претворило у међусобну забаву слушалаца, разбидригу и игру, што је ненаметљиво резултирало десетином посебних књига пробраних новосакупљених народних и народских шала и прича (у укупном тиражу од више десетина хиљада примерака).

Широку акцију „Село весело“ је почело 1974. године, када је заједно са „Клубом раноранилаца“, емисијом за децу Првог програма Радио Београда „Суботом у два“ и сарајевским „Малим новинама“ покренуло „Вуково коло“... Школама српскохрватског језичког подручја послато је 500 писама с позивом да сваки разред сачини „Албум умотворина мог завичаја“. Прво успело завршно посело јавно је снимљено у Тешњу, а друго у досанском селу Козлуку; оно је уткано и у манифестацију „Вуков сабор“, где је за победника проглашена школа „Симо Матавуљ“ из Шибеника. Истовремено, заједно са „Радио ТВ ревијом“, а такође у оквиру „Вуковог сабора“, и уз сарадњу са научницима и научним установама које се баве проучавањем и скупљањем народног блага, основан је и „Сабор приповедача“, са првим

радио поселима у подринским селима Драгинцу и Горњој Бадањи (1974/75).

Још својим првим акцијама, а овима и непосредно, „Село весело“ се органиски и на савремен начин уклапало у „Вуков сабор“. Као признање поверено му је (1975) да на дан централне прославе у Тршићу организује и преко радија преноси поподневно „Саборско посело“, „неку врсту фестивала културних манифестација окренутих селу“. Овакво посело је 1978. године окупило око 6.000 посетилаца, више него преподневна главна свечаност.

Исте године радио пренос завршног „Сусрета приповедача“ одржан је пред пробраном публиком у Народној библиотеци Србије у Београду.

Преко „Села веселог“ обезбеђивано је, уз помоћ Матице исељеника Србије, учешће у „Вуковом сабору“ и наших исељеника са свих континената.

Године 1979. Радио Београд је добио „Вукову награду“.

Образложење за то добрим делом се заснива на резултатима и активности „Села веселог“ и његовог уредника Јована Алексића...

У оквирима основне делатности емисија „Село весело“ је, и то не само путем радиоталаса, прешла границе Југославије и Европе. Прво гостовање је било на позив наших радника на привременом раду у Француској, који су свом насељу крај Париза дали име „Село весело“ (1971). Потом се ређају и снимања емисија у селима суседних земаља, сем Албаније, која није прихватила сарадњу (серија „Позорница пријатељства“), као и других (Шведска, Немачка-Лужички Срби, Турска...). Посебан циклус био је посвећен селима социјалистичких земаља Европе (1974–75): Совјетски Савез, Чехословачка, Мађарска, Румунија, Бугарска, Пољска, ДР Немачка.

Први пут је 1970. године емитовано „Село весело“ у „Југословенском радио часу“ у Торонту, у Канади. Од тада, у сарадњи са Матицом исељеника, снимци „Села веселог“ редовно се шаљу у Аустралију, Америку, земље Европе, свуда где постоји „Југословенски радио час“ на радиоталасима. Такође, у сарадњи са матицом, мала екипа „Села веселог“ организовала је и снимила, новембра 1975. године, такмичење југословенских клубова у Канади и Северној Америци. Због свега тога је, ваљда, честа и омиљена узречица – по-

словица водитеља Јована Алексића: „Село весело слуша цео свет и два села више“.

За „Село весело“ се чуло и у Финској, па је уредник емисија за село Финског радија допутовао у Југославију да би на лицу места видео како се оно прави.

Иако, по правилу, живо извођено и јавно снимано, с многобројним учесницима са села (склоним иначе епској распричаности), „Село весело“ се реализује динамично, у брзој смени („на рез“) разноврсних музичких и говорних тачака. Најчешће је у таквом темпу и тако уклопљено да се добија утисак како је у студију режирано, снимљено и потом прецизно монтирано. Овај ефекат се постиже добром претходном организацијом посла, јасном концепцијом емисије, импровизаторским способностима и духовитошћу њеног уредника и водитеља, који у пракси успева доследно да спроводи свој професионални и уметнички *credo*: „Усвојио сам теорију, а и уверио сам се, путујући по свету, да је будућност радија у прављењу програма за човека у покрету... Радио се слуша у колима, у кухињи, домаћица док ради... Транзисторе већ уграђују у ђачке торбе... Ма како нешто било духовито, не би смело да траје дуже од два-три минута.“

Такав приступ омогућује да у свакој емисији буде више, најмање десетак, различитих тема, односно, како водитељ Јова каже: „То је хумористички супермаркет где за свакога мора да има!“

„Село весело“ је још један, и то уверљив, пример колико укупном дејству једне радио емисије доприноси мултимедијална сарадња. Скоро да не постоји период у којем „Село весело“ није имало страницу или две за народне шале, пословице и друге своје прилоге у неком тиражном листу („Политика“, средином 1972; по две странице „Радио ТВ ревија“ 1974, и месечна ревија „Село“ 1975; затим „Јеж“, „YU Новости“ за наше у свету итд). Излазе грамофонске плоче са занимљивим изворним народним приповедачима и певачима. У сопственој продукцији снимљен је получасовни, 8-милиметарски документарни колор филм „Село весело“. Почев од „Календара“ (изд. Радио ТВ ревија, 1967), текстовима из емисија пуне се читаве библиотеке, како у издању РТБ тако и других: „Светлост“ – Крагујевац и БИГЗ. Редакција покреће и тромесечни часопис „Посело“.

На иницијативу Јована Алексића Народна библиотека Србије установила је фонотеку народних умотворина и књижевности, а сличне мале фонотеке емисија је основала при Вуковом музеју у Београду и Факултету музичке уметности у Београду, где се чувају вредни музички записи из емисије.

Тако се „Село весело“ истовремено обезбеђује и да не оде баш све од њега само у – „етар и ветар“.

Још један феномен везан је за „Село весело“: мало је и ретко јавно критиковано, чак је чешће – хваљено. Неуобичајено сазвучје слушалаца и критичара, бар кад је реч о забавно-хумористичкој емисији.

Има, истина, и замерки: „Недостаје богатство видова живота нашег села, које се налази у изразито бурним друштвеним и другим променама“, кажу аутори једне анализе ове емисије, али и одмах с поштовањем застају: „Ипак, емисију води личност изграђеног профила (Јован Алексић), која успева ефектно да манипулише материјалом емисије.“ Други ће у својој рецензији рећи: „Село је још замишљено као идилични пејзаж, у социјалном или моралном смислу; наслеђени систем вредности, без обзира на делимична прилагођавања, више социјална него психолошка, остаје као нека врста неоспорног путоказа.“ Има и критички интонираних написа типа „поводом“: полазећи од „Села веселог“, медитира се о савременом селу, али се о самој емисији не изјашњава.

У чему је ствар?

– Да ли „градски“ критичари не познају довољно материју, па не желе да се упуштају у одговорне оцене?

– Да ли и оно мало замерки не говори више о критичарским пројекцијама сопствених идеја и представа о нашем селу него о правим недостацима на терену снимљене емисије?

Било како било, штета је што овај тако ефемеран, а тако утицајно у своме времену обављен посао није у много већој мери доживео и свој „заустављени тренутак“, свој петрифицирани отисак у озбиљнијој записаној критичкој речи.

Што се тиче познавалаца проблематике и слушалаца, ствар је много једноставнија.

У анализама Комисије за село СР Србије емисија је истицана као позитиван пример у демократизацији средстава јавног информ-

сања и корисне присутности у свакодневном животу нашег радног човека.

Пунећи „попришта“ јавних емисија – снимања, учествујући и сами у програму и у анкетама, својим гласовима одржавајући га годинама у самом врху популарности слушаоци су се, такорећи, плебисцитарно изјашњавали о „Селу веселом“. Колико су га пригрлили као своје, „општенародно добро“ може да илуструје и овај одломак одговора Миодрага Остоје из Доњег Гаревца на анкетни позив о „Селу веселом“ Центра за истраживање програма и аудиторијума РТБ:

„Писмо сам прочитао на скупштини моје Мјесне заједнице Орловци, гдје је било присутно око 1.000 становника, тј. око 80 одсто бирача. Моја Мјесна заједница састоји се од три поткозарска села и то: Горњи и Доњи Орловци, те Доњи Гаревци, са преко 1.200 домаћинстава и око 2.000 становника... Ваше писмо су поздравили уз бурни аплауз и одобравање, а ја сам их упитао о мишљењу и њих преко 20 се јавило за ријеч из свих заселака...“

Слушаоцима се придружио, па – рекло би се – и превазишао их, и један од критичара-рецензента устврдивши да „Село весело“ „представља један од најбољих програма те врсте не само у југословенском радију него и у југословенским средствима информисања уопште“.

Можда ово мишљење, као „прејако“, не бисмо ни навели да га није изрекао један од познатих југословенских новинара – Југ Гризель, те оно тако добија посебну специфичну тежину.

„Село весело“, са Јовом Алексићем на челу, годинама реализује мала, али уиграна екипа: новинар Драгиша Божић, музички редактор Радмила Трифуновић, од 1980. Марко Милан, и глумци Живка Матић и Жика Миленковић. У појединим, дужим периодима, са актуелним хумористичким прилозима о селу учествовали су Миодраг Радосављевић, из села Бадајића код Љига, као популарни „Драган тракториста“, који лично рецитије своје сатиричне епиграме, Жарко Јанковић, машиновођа из Сремске Митровице, писац успешних скечева и козер, познавалац локалних тема, хумориста Бора Ољачић, као „човек са стране“, који сатирично третира прилике и неприлике места и краја у којима се емисија снима.

Ова мала чета, макар и одабрана, ипак не би могла успешно да обави све побројане (а и непоменуће) послове да није било одлично

организованог ослоња у „бази“. Из обиља писама у редакцији се издвајају имена слушалаца који су се примедбама или предлозима јавили два-три или више пута. Сматрајући их због тога јаче заинтересованим за судбину емисије, у редакцији уредно воде „адресар“ са око 200 имена како би, по потреби, могли да им се обрете за мишљење, сарадњу или помоћ при снимању емисије у њиховом селу, односно крају. Није „пословна тајна“ да је из круга ових слушалаца редакција временом добила стотинак сталних добровољних сарадника-повереника на које се ослања у прикупљању тема, прилога, растурању својих публикација, организовању приредби итд. О њима се води посебна „картотека“ с подацима о могућностима за сарадњу и резултатима сваког појединца.

Иза духовитих водитељских импровизација, динамичног спонтаног тока радиоемисије стоји, како видимо, савремена, индустријски ефикасна, готово компјутерска организација.

Како то чини као водитељ у самој емисији, тако и иза њених „кулиса“, сав тај велики компликован механизам планирања, координације и реализације сарадње са слушаоцима, уметницима, друштвено-политичким и културним организацијама, предузећима, одборима за спровођење разних акција, штампом, телевизијом, нашим радницима у свету, иностраним радио-станицама итд. – идејама, енергијом и својим непосредним учешћем напаја њен уредник. У неком тренутку се учини да више и није реч о појединцу, личности, него да је у питању читава институција или сложено предузеће назовимо га за ову прилику:

Пољопривредно-хумористички комбинат – Јован Алексић!

Мирослав Мишировић

Из књиге *Смехотворци: пола века радио хумора, сатирије и забаве*, Радио Београд, 1986.

Реч приређивача

Село се весели су збирка доскочица на сеоски начин насталих од овдашњег народа, знаног и назнаног, спонтано – на мах. Шале су после препричаване, допуњаване, дотераване, „премештане“ из села у село, али су углавном остајале у локалу – у свом атару.

Понеко од весељака је понешто и записивао, али врло ретко и објављивао. Онда су се седамдесетих и осамдесетих година прошлог, двадесетог века, на таласима Радио Београда појавиле две забавне емисије „Село весело“ и „Клуб раноранилаца“. Уређивао их је Јован Алексић. Сценариста за „Село весело“ био је Драгиша Божић, а за „Клуб раноранилаца“ Алмира Котло.

Обе ове емисије су се бавиле и сакупљањем народних умотвори-на насталих после Вука Караџића, па су душу дале за записиваче. Тако записане приче су се преко радиоталаса враћале народу; био је то узајамни поклон – сви за све. Већи део ових веселих прича налазио се после и у неколико свезака које су интерно штампане. Из тих свезака и архиве приређивача настаје ова збирка.

Кад прочитате ове смејалице, прелистајте и именик записивача, заслужили су то, јер на крају крајева, ово је њихова књига, ми смо само скупљали и печатили да се не заборави.

Здрави и весели били!

Драгиша Божић

СВАКО ЈЕ ЛУД НА СВОЈ НАЧИН
РЕЧЕ ЂАВО И СЕДЕ У КОПРИВЕ

001.

Неки домаћин у мом крају је намерно запалио сламу у својој авлији. Кад су га питали, што је то урадио, он је рекао:

– Хтео сам да дође и комшија да гаси, па да га слатко испређијам и питам, шта ће он у мојој авлији?

002.

– Бре комшинице, чистио сам свињац, па ме изедоше буре!

– То је, бар лако, комшија. Узми па се намажи бензином!

– А зар бензин тера буре?

– Па кад тера ауто, како неће буре?

003.

– Ајде, Радиша кажи право, јеси ли пред целим комшилуком рекао, да је пола моје фамилије шашаво и ћакнуто? Питам те, 'оћеш ли да повучеш реч, или да се судимо?

– Повлачим реч... И тврдим, да пола твоје фамилије није шашаво и ћакнуто!

004.

Отишао један из Осретка код рођака у Сребреницу. Кад је било време да се руча, пита домаћин:

– А шта би волео за ручак?

На то ће гост из Осретка:

– Дај ти нешто лијепо као за господина, а да буде доста као за сељака!

005.

У Поцерини је обичај да се гостима изнесе сир са младим кајмаком. Пита гост:

– А што си ти домаћице, у тањир ставила тако много сира, а овако мало кајмака?

Вели она:

– Сир стављамо да се једе, а кајмак мећемо да се види колико је ко безобразан!

006.

Некада су учитеља звали на славу и преславу. Стављали га у прочеље совре, поред попа и кмета...